

LEBRIS

We know
books

LARRY L. WATTS

FEREȘTE-MĂ, DOAMNE,
DE PRIETENI...

Războiul clandestin al
Blocului Sovietic cu România

Traducere din limba engleză
CAMELIA DIACONESCU

CUPRINS

MULȚUMIRI / 13
PREFAȚA AUTORULUI / 14
CUVÂNT-ÎNAINTE / 17
ABREVIERI ȘI ACRONIME / 21

I. INTRODUCERE / 31

Capitolul 1: Forțarea definiției de „prieten“ / 32
Falsa independență și lipsa de semnificație strategică / 36
Strategia de disuadare și blocare / 41
„Relația specială“ secretă și arhivele dispărute / 46
Negocierea revoluției, asigurarea continuității / 49
Probleme care au precedat și au succedat comunismul / 52

II. AMBIȚII IMPERIALE, CONFLICTE COMUNISTE / 59

Capitolul 2: Mostre de „alianțe“ ruso-române / 61
Independența ca *fait-accompli*: războiul din 1877–1878 / 61
Linia fină dintre aliați și inamicii imperiali, 1916–1917 / 66
Războiul lui Lenin împotriva României și prima
campanie basarabeană, 1917–1918 / 68
Cooperarea ungaro-sovietică în prima campanie
transilvăneană, 1918–1919 / 76
Încercuirea ruso-maghiaro-bulgară, 1919 / 80

**Capitolul 3: Amenințarea românească și Cominternul în perioada
interbelică / 87**
Amenințarea în strategia sovietică / 87
Unitățile teroriste de partizani și dezinformarea din
cea de-a doua campanie basarabeană / 91
„Societățile basarabenilor“ de pe frontul sovietic / 95
Strategia maghiară împotriva amenințării: Revizionismul
deschis și clandestin / 98
Moșteniri imperiale în Comintern și organele de securitate sovietice / 103
Coalițiile „naționale“ din Comintern / 113

III. STALIN SE FOLOSEȘTE DE PROBLEMA TRANSILVĂNEANĂ / 119

Capitolul 4: A doua campanie transilvăneană, 1938–1940 / 121
Coaliția „roșie-albă“ în a doua campanie transilvăneană / 121
Politicile paralele de deznaționalizare: reprimarea
identității românești în Basarabia / 127
Purificare etnică mascată în nordul Transilvaniei, 1940–1944 / 132
Anchetele italo-germane asupra atrocităților antiromânești,
1940 și 1943 / 136

- Capitolul 5: A treia campanie transilvăneană, 1944–1946 / 141**
 Coaliția „roșie-albă“ în cea de-a treia campanie transilvăneană / 141
 Controlul sovietic și realocarea Transilvaniei / 146
 Asalturi deschise, manevre clandestine / 150
 Internaționalizarea problemei Transilvaniei / 154
 „Criza de identitate“ maghiaro-transilvăneană / 158
 Menținerea Transilvaniei în joc: scopurile tactice ale sovieticilor / 161
- Capitolul 6: Implementarea subordonării, stabilirea părghiilor, 1946–1955 / 167**
 Ofensiva clandestină maghiară / 167
 Lupta pentru putere din interiorul partidului și campania anti-Tito / 170
 Rebeliunea Gheorghiu-Dej–Bodnăraș / 175
 Polița de asigurare a lui Stalin: Regiunea Autonomă Maghiară / 179
 Disputele cu Rákosi și Nagy asupra Transilvaniei / 185

IV. IEȘIREA DE SUB TUTELA MOSCOVEI ÎN PERIOADA HRUȘCIOV / 189

- Capitolul 7: Contracararea mecanismului de control sovietic, 1953–1959 / 191**
 Forțele armate române / 191
 Serviciile de informații și securitate / 195
 Începerea retragerii trupelor sovietice / 198
 Pericolele și oportunitățile din 1956 / 202
 Alungarea trupelor și a consultaților sovietici / 205
 Stabilirea modelului interacțiunii ostile sovieto-române / 207
- Capitolul 8: Neutralizarea rețelelor sovietice de informații, 1956–1963 / 210**
 Demontarea rețelelor de spionaj, blocarea penetrărilor
 instituționalizate / 210
 Războiul istoricilor / 214
 Eliminarea consultaților pe probleme de informații / 216
 Percepțiile serviciilor de informații americane în perioada
 Eisenhower și Kennedy / 219
 Calul troian I: Eforturile sovietice pentru discreditarea României / 223
- Capitolul 9: Presiunea sovietică și răspunsul românesc, 1962–1964 / 235**
 Măsurile sovietice de contraatac / 235
 Ridicarea problemei dreptului de proprietate asupra
 Transilvaniei / 241
 Criza rachetelor din Cuba și mesajul trimis de
 Gheorghiu-Dej lui Kennedy / 245
 Primăvara de la București, aprilie 1964 / 247
 Incitarea tensiunilor etnice și emiterea pretențiilor teritoriale / 251

V. DE LA PRIMĂVARA DE LA BUCUREȘTI, LA PRIMĂVARA DE LA PRAGA / 257

- Capitolul 10: Natura amenințării românești din anii 1960 / 259**
 Amenințarea la adresa independenței României / 259
 Medierea din Vietnam pentru președintele Johnson / 264
 Scoaterea Chinei din izolare / 269
 Apropierea chino-americană din perioada administrației Johnson / 273
 Eforturile sovietice de sabotare a medierii românești / 278
- Capitolul 11: Subminarea dominației sovietice în cadrul Blocului
Comunist, 1965–1967 / 283**
 Utilizarea în scop politic a Transilvaniei și Basarabiei,
 în perioada Brejnev / 285

- Lupta pentru suzeranitate asupra etnicilor maghiari
din Transilvania / 290
- Propunerea reformei radicale a Pactului de la Varșovia și
căutarea unor aliați / 292
- Sprîjin pentru unificarea Germaniei / 296
- Medierea procesului de pace din Orientul Mijlociu / 298
- Capitolul 12: Originea „măsurilor active“ antiromânești coordonate / 302**
- Excluderea României din aparatul de „măsurii active“ / 302
- Retragerea din operațiunile împotriva Vaticanului și emigrației / 305
- Excluderea din rețeaua de terorism și de trafic de droguri / 310
- Capacitățile de dezinformare ale Ungariei / 313
- Puterea distructivă a dezinformărilor /
- Moldova și cea de-a treia campanie basarabeană 1965–1968 / 321
- China și România, ținte în INTERKIT, 1962–1969 / 324
- Calul troian II: Golițin și „mitul“ independenței / 327
- Capitolul 13: Manipularea relațiilor din cadrul Pactului de la
Varșovia, februarie–august 1968 / 333**
- Construirea coalițiilor intra-Bloc și loialiștii Moscovei I / 334
- Ostracizarea României – ținta Radio Europa Liberă / 336
- Crearea legendei de mediator a lui Kádár / 342
- Trădarea lui Kádár și sprijinul lui Ceaușescu / 346
- Paradoxul iugoslav / 354
- Persistența dezinformării: remodelarea eroilor și a ticăloșilor / 355
- VI. 1968: „TURIȘTI“, PRIETENI ȘI DEZAMĂGIRI / 361
- Capitolul 14: Pregătirile Pactului de la Varșovia pentru invazie,
iulie–august 1968 / 363**
- Chilipirul polonez și intervenția ostilă a Pactului de la Varșovia / 365
- Pregătirile de apărare / 368
- Invadarea Cehoslovaciei / 372
- Hotărârea României de a lupta / 375
- Pregătirea pentru invazia secretă / 377
- Provocarea militară / 381
- Capitolul 15: Aliați au vrut, aliați au găsit, 21–30 august / 385**
- Denunțarea invaziei / 385
- China se alătură / 387
- Paradoxul relațiilor româno-iugoslave / 389
- Întâlnirea Ceaușescu–Bodnăraș–Tito / 395
- Competiția pentru titlul de erou / 398
- Intervenția președinției americane / 401
- Intențiile Pactului de la Varșovia vizavi de
hotărârea României / 405
- Capitolul 16: Înșelătoria sovietică și evaluările occidentale / 411**
- Crearea căilor de acces: coridoare și aplicații militare comune / 411
- Manipularea percepțiilor occidentale asupra rezistenței României / 412
- Lansarea stereotipurilor / 418
- Intervenția britanicilor și a NATO / 422
- Evaluări contradictorii: viziunea britanică și cea americană
asupra amenințării la adresa României / 424
- Evaluări britanice și americane contradictorii – noiembrie 1968 / 429
- Capitolul 17: Legitimizarea intervenției, descurajarea acordării sprijinului / 433**
- România este confundată cu Cehoslovacia / 433
- Manevre militare ca acoperire pentru intervenția armată / 435

Exercițiul-fantomă și avertismentul Londrei, 19–22 noiembrie / 437
 „Reconcilierea“ ca acoperire pentru aplicații militare / 442
 Invazie? Ce invație? / 445

VII. DUPĂ INVAZIE – TIRUL PE ROMÂNIA / 451

Capitolul 18: Lansarea teoriei „reconcilierii“ româno-sovietice, 1968–1970 / 453

Strategia de „disuadare și blocare“ / 453
 „Retragerea“-fantomă: aprecieri occidentale și ale Stasi
 asupra tenacității României / 454

Respingerea statutului Pactului de la Varșovia / 462

Moscova nu reușește să intimideze / 466

Propovăduim cooperarea și plănuim invazia / 468

Capitolul 19: Lupta pentru istorie, teritoriu și etnicitate 1968–1971 / 472

Ațâțarea neliștitorilor etnice, reînvierea pretențiilor teritoriale / 472

Amenințarea teritoriului sub pretextul datoriei / 477

Atacarea României pentru abandonarea abordării
 ideologice a istoriei / 479

Punerea la îndoială a dreptului Bucureștiului asupra
 Moldovei românești / 482

Utilizarea istoriografiei pentru influențarea relațiilor externe / 485

Capitolul 20: Discreditarea rolului de mediator, sabotarea parteneriatelor / 488

Compromiterea eforturilor de mediere din perioada
 administrației Nixon / 488

Destinderea și relațiile sovieto-americane „amenințate“ de România / 489

Exploatarea prejudecăților CIA, blocarea legăturilor economice / 495

Subminarea cooperării germano-române / 499

Canibalizarea legăturilor franco-române / 502

Afacerea d'Abzac: tentative de asasinat pe teritoriul României / 507

Capitolul 21: Remobilizarea agenților lui Stalin, 1968–1971 / 511

Lupte dure pentru a forța schimbarea conducerii / 511

Recrutarea rivalilor lui Ceaușescu / 513

Ținte prioritare: personalul diplomatic și din serviciile de spionaj / 515

Conducerea DSS: călcăiul lui Ahile românesc / 518

Reactivarea agenților GRU: Afacerea Șerb / 521

DIE și conspirația Doicaru-Stănescu / 523

VIII. ANGAJAREA ÎN RĂZBOIUL CLANDESTIN / 529

Capitolul 22: Trecerea Rubiconului, 1971–1972 / 531

Egalitate, naționalism și provocarea puterii sovietice / 531

Construirea coaliției intra-Bloc și loialității Moscovei II / 534

Vizita în China și repercusiunile ei: iunie 1971 / 537

Întâlnirea din 1971 din Crimeea: „Ceaușescu a mers prea
 departe“ / 541

Modelul INTERKIT și prioritățile KGB-ului în România / 544

Oficializarea strategiei de disuadare și blocare / 549

Crearea rețelei cultural-ideologice / 553

Lansarea campaniei / 556

Capitolul 23: Ungaria și campania de măsuri active / 559

Budapesta trece în avangardă / 559

Operațiuni de sporire a prestigiului pentru guvernul Kádár / 562

Continuitatea strategiei antiromânești a Ungariei / 567

Afacerea valahă / 576

Rotirea cadrelor: consecințe intenționate și neintenționate / 578

Capitolul 24: Penetrări ostile și dezinformare, 1971–1974 / 582

Cei cinci (nu prea) magnifici ai României / 582

Deturnarea politicii externe și de securitate românești / 588

Asalturile interne asupra resurselor, asalturile externe asupra
percepțiilor occidentale / 591

Blocarea accesului României la Comunitatea Economică
Europeană / 594

Lansarea ideii reapropierii și a lipsei de semnificație / 595

De la inconsecvență la acțiuni acoperite / 599

Confruntarea Pactul de la Varșovia – România de la începutul
anilor '70 / 602

IX. DUȘMANUL DIN „CASA COMUNĂ” / 609

Capitolul 25: Conflictul pentru Orientul Mijlociu, 1970–1978 / 611

Rolul României în pierderea Egiptului de către Moscova / 612

Competiția româno-sovietică și procesul de pace din Orientul
Mijlociu / 617

Calul troian III: Discreditarea lui Sadat și a lui Ceaușescu / 624

Medierea breșei egipteano-israeliene / 627

Reacția Pactului de la Varșovia: „simple nimicuri” și
„amenințări majore” / 630

Belgrad versus București, în Orientul Mijlociu / 638

Capitolul 26: România și Procesul de la Helsinki, 1970–1978 / 645

Loialității sovietici și Coșul III / 646

Colaborarea cu Nixon, Ford și Carter în procesul CSCE / 650

Campania Bucureștilui pentru măsuri obligatorii de sporire a
încrederii / 652

Contramăsurile antiromânești / 656

Răstălmăcirea performanțelor României la CSCE / 661

Capitolul 27: Cooperarea militară antisovietică, 1973–1978 / 669

Relațiile militare chino-române / 669

Relațiile militare cu statele mici / 674

Prieteni sau dușmani? Interpretarea crizei din 1974–1975 / 676

Amenințare sovietică sau dezinformare românească? / 681

Capitolul 28: Parteneriatul strategic SUA–România, 1974–1978 / 691

Sprrijinul politic și militar pentru Angola / 691

Acordul militar România–SUA / 693

Sprrijinul popular pentru relația româno-americană / 698

Cooperarea SUA–România în materie de informații / 699

Asistența economică occidentală și oferta președintelui Carter / 702

România și „Legenda neagră” / 707

BIBLIOGRAFIE / 717

CĂRȚI ȘI ARTICOLE / 719

INDICE / 773

I

INTRODUCERE

Eu asigurăm pe cetățenii României de sentimentele noastre tradiționale de prietenie și bună vecinătate și confirmăm eforturile noastre reale pentru o strânsă cooperare în interesul socialismului și al păcii.¹

Mihail Gorbaciov, decembrie 1989

Aceste fapte fac lumină asupra declarațiilor ciudate, deplasate și absolut monstruoase făcute de unii... referitoare la faptul că între România, Rusia și Ucraina „relațiile de bună vecinătate“ ar fi dominat mereu și peste toate timpurile. Dacă dăm o interpretare atât de largă expresiei „relații de bună vecinătate“, atunci diferența dintre război și pace ar dispărea cu totul...²

Leon Troțki, august 1921

[Românii sunt] un popor fără istorie... destinați să piară în furtuna revoluției mondiale. ...[Ei sunt] suporterii fanatici ai contrarevoluției și [vor] rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor național, la fel cum propria lor existență, în general, reprezintă prin ea însăși un protest contra unei marelui revoluții istorice. [...] Disparația [lor] de pe fața pământului va fi un pas înainte.³

Friedrich Engels, ianuarie 1848

---

¹ „Scurt raport al lui Gorbaciov asupra evenimentelor din România“, Televiziunea Moscova, 22 decembrie 1989, radioul pentru emisiuni în străinătate (FBIS)-SOV-89-246, 26 decembrie 1989, p. 32.

² Discurs în Sovietul Moscovei, 30 august 1921, din *The Military Writings Of Leon Trotsky*, vol. 4, 1921–1923 *Banditry and Famine*, accesibil pe www.marxist.org. (În continuare: *Trotsky*)

³ Friedrich Engels, „Lupta maghiarilor“, *Neue Rheinische Zeitung*, nr. 194, 13 ianuarie 1849, în Karl Marx și Friedrich Engels, *Opere complete*, vol. 8, Moscova, Editura Progres, 1977, p. 229.

CAPITOLUL I

FORȚAREA DEFINIȚIEI DE „PRIETEN“

În toiu revoluției române din 1989, autoritățile sovietice își anunțau dorința și intenția de a acorda o „asistență“ masivă statului „vecin prieten“ și aliatului din Tratatul de la Varșovia. Moscova anunța că Crucea Roșie sovietică trimisese la frontieră „aproximativ 60 de echipe mobile“ de chirurși și personal medical, multe dintre acestea trecând deja granița în teritoriul românesc și coordonându-și eforturile cu cele ale altor membri ai Pactului.¹ De asemenea, liderii comuniști de la Budapesta anunțau că „un grup de lucru din cadrul Pactului de la Varșovia care este în contact permanent“ urma să se întâlnească la Moscova pentru a discuta situația din România.²

Aceste declarații de prietenie și preocupare binevoitoare se situau în totală contradicție cu unul dintre cele mai bine păzite secrete ale operațiunilor de spionaj din Europa de Est, ale Tratatului de la Varșovia și erau contrare uneia dintre cele mai surprinzătoare descoperiri din arhivele Blocului Sovietic din timpul Războiului Rece. În perioada revoluției, România a fost ținta operațiunilor de dezinformare timp de mai bine de două decenii.³ Conform dovezilor aflate acum la dispoziție, Kremlinul a început să trateze România ca pe un teritoriu ostil încă de la sfârșitul anilor 1950, sentiment care a fost reflectat parțial de decizia Moscovei de a tăia toate mijloacele de comunicare dintre români și frații lor etnici din RSS Moldova.

¹ Știrile TASS în limba engleză din 23-25 decembrie, Radio Moscova Internațional și Radio Moscova în limba rusă. Moscova a pretins, de asemenea, că ar fi instalat în Moldova un spital cu 6 000 de paturi pentru răniții din România.

² Ibidem, p.13, „Posibilă întrunire a miniștrilor de externe ai Pactului“, Agenția France Press, în limba engleză, 23 decembrie 1989.

³ Georg Herbrstritt, „Eine feindliches Bruderland: Rumänien im Blick der DDR-Staatssicherheit“ [Un stat prieten inamic: România în viziunea Stasi], *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik* [Revista bianuală de istorie, literatură și politică sud-est europeană], Berlin, nr. 1 (mai 2004)

Din 1962, Kremlinul a început să trateze România ca pe un stat ostil, atunci când Hrușciov a ordonat statelor membre „aflate în strânsă cooperare” – URSS, RDG, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria și Polonia – să restricționeze cooperarea în materie de spionaj cu aceasta.¹ În 1963, această animozitate a motivat câteva tentative de asasinat împotriva conducătorului român Gheorghe Gheorghiu-Dej.² Ministerul Securității de Stat al Germaniei de Est (STASI) avea motive independente pentru ostilitatea față de București, deoarece acesta refuzase să recunoască divizarea permanentă a Germaniei și încheiasse un acord, negociat în secret, cu Germania de Vest, la sfârșitul anului 1963.³

Între 1962–1964, Departamentul Securității Statului din România (DSS sau Securitatea) a fost exclus din programul de transformări, asistate de sovietici, ale serviciilor de informații, prin care au fost introduse departamentele de dezinformare în RDG, Ungaria și Cehoslovacia (precum și în Bulgaria și în Polonia, la scurt timp după aceea) și le-a modificat rolul din servicii satelit, în principal pasive, în operațiuni active.⁴ În 1965, DSS a fost din nou trecut cu vederea atunci când Centrala KGB a introdus „relațiile operaționale regulate și directe” dintre departamentele de dezinformare, excluzând-o din operațiunile Blocului de „măsurii active” (propagandă, dezinformare și provocare), ca și din traficul de droguri coordonat de sovietici și din activitățile de sprijinire a terorismului internațional.⁵ La mijlocul

¹ Jan Sejna, *We Will Bury You*, Londra, Sedgwick and Jackson, 1982, pp. 66-67 și 76; Ladislav Bittman, *The Deception Game: Czechoslovak Intelligence in Soviet Political Warfare*, Syracuse, Syracuse University Research Corporation, 1972, p. 146.

² *Intelligence Report on Attempt on Life of Georgiu Dej and Soviet-Romanian Relations*, 1965, Arhivele Naționale Britanice; FO 371/182729, Ministerul de Externe, Departamentul politic: Corespondența generală din 1906–1966, Nordul României (NR). Neavând agenturi în România între 1958–1962, unii analiști CIA au crezut că atentatul din 1963 a provocat cursul independent al Bucureștiului. Vezi: *Instability and Change in Soviet-Dominated Eastern Europe: An Intelligence Assessment* (EUR 82–10124), 1 decembrie 1982 (declassificat la 29 ianuarie 2001), pp. 8 și 19, CIA. Aproape toate documentele CIA, citate sunt disponibile pe: www.foia.cia.gov.

³ Georg Herbstritt și Stejărel Olaru, *Stasi și Securitatea*, București, Humanitas, 2005, pp. 80–81. Rapoartele provin de la direcția STASI de informații externe, Hauptverwaltung Aufklärung (Administrația principală pentru culegere de informații) sau HVA.

⁴ Sejna (1982), p. 66; Bittman (1972), pp. 17, 89-90 și 144.

⁵ Bittman (1972), pp. 144 și 157-158, Xiaoyuan Liu și Vojtěch Mastný, ed., *China and Eastern Europe, 1960–1980s, Proceedings of the International Symposium: Reviewing the History of Chinese-East European Relations from the 1960s to the 1980s*, Beijing, 24-26 martie 2004, pp. 108-109, *Parallel History Project on Cooperative Security* (fost: *Parallel History Project on NATO and the Warsaw Pact: PHP*), www.isn.ethz.ch/php, cu permisiunea Centrului pentru Studii de Securitate ETH Zürich și Arhiva Națională de Securitate de la George Washington University din împuternicirea rețelei PHP (în continuare: PHP).

anului 1965, România a fost „bruscă“ eliminată cu totul din strategia de război a Pactului de la Varșovia.¹

Arhivele KGB confirmă că, în 1967, Moscova desfășura „măsurile active“ pentru izolarea României pe plan internațional și pentru divizarea conducerii interne.² Condamnarea clară a intervenției din Cehoslovacia, condusă de sovietici, și încercările permanente de a ajuta Praga au pus capăt până și aparenței de politețe dintre serviciile de informații ale aliaților oficiali. Leonid Brejnev, János Kádár, Edward Gierek, Todor Jivkov și Gustáv Husák au acuzat în mod repetat „trădarea“ conducerii din România pe care nu l-au mai numit stat „frățesc“.³ În perioada care a urmat invaziei Cehoslovaciei, la ordinul Moscovei, serviciile din statele satelit au stabilit „rezidențe cu acoperire legală“ pe teritoriul românesc, acesta fiind singurul stat membru al Tratatului de la Varșovia care se bucura de o asemenea „atenție ostilă“.⁴

Acțiunile României pe plan internațional și din cadrul alianței sovietice deveniseră atât de inacceptabile, încât celelalte servicii din Pactul de la Varșovia o încadraseră nu numai la categoria statelor socialiste „deviaționiste“, precum Iugoslavia, Albania și China, cât și alături de adversarii din NATO.⁵

¹ Anterior anului 1965 „Armata a 5-a maghiară trebuia să colaboreze strâns cu Armata a 3-a română în toate manevrele militare și planurile operaționale“, Imre Okváth, „Hungary in the Warsaw Pact: The Initial Phase of Integration, 1957–1971“, Vojtěch Mastný, în Christian Nuenlist și Anna Locher, editori, *European Cities Targeted for Nuclear Destruction: Hungarian Documents on the Soviet Bloc War Plans, 1956–1971*, 2001 (în continuare Okváth (2001)), PHP.

² Christopher Andrew și Vasili Mitrokhin, *The World Was Going Our Way: The KGB and the Battle for the Third World*, New York, Basic Books, 2005, p. 290.

³ Înregistrarea întâlnirii dintre Leonid Brejnev și conducătorii partidelor comuniste din Europa de Est din Crimeea, 2 august 1971 (în continuare: Crimeea 1971), pp. 21–24, în Christian Nuenlist și Anna Locher, editori, „China and Eastern Europe from the 1960s to the 1980s“, PHP.

⁴ Herbstritt (2004), pp. 1–2; William Totok, „România, o zonă operativă a Stasi. Interviu cu cercetătorul german Georg Herbstritt“, nr. 227 (29 iunie–5 iulie 2004), *Observer Cultural*. „Partenerii apropiați“ au operat sub acoperire în Ungaria în 1956 și în Cehoslovacia în 1968, și vor proceda la fel și în Polonia în 1980–1981. Totuși, au operat în colaborare oficială cu serviciile locale și și-au închis rezidențele după aceea.

⁵ *Komitet Dzhurna Sigornosti (KDS) Planul de măsuri operative al atașărilor militare pentru Iugoslavia, România și Cehoslovacia*, 06/12/1969, Arhivele Ministerului de Interne (AMI), Sofia, fond 2, înregistrarea 3, dosar 356; și *Fără titlu*, 10/07/1982, AMI, Sofia, fond 1, înregistrarea 12, dosar 434, în Cold War International History Project (CWIHP), www.CWIHP.org, cu permisiunea Woodrow Wilson International Center for Scholars (în continuare: CWIHP).

Centrala KGB și serviciile est-europene subordonate culegeau informații referitoare la sprijinul internațional pentru România (în special, din partea SUA, Germaniei de Vest și a Chinei), la nemulțumirile interne ale muncitorilor și ale minorităților, precum și la opoziția din cadrul partidului comunist, începând să recruteze agresiv elitele românești influente pentru a înlătura conducerea „naționalistă”.¹ Această ofensivă clandestină nu s-a limitat doar la planul serviciilor de spionaj. În 1971, Brejnev și alți conducători ai Pactului au considerat că este necesar „să fie identificate acum acele persoane din România pe care ne vom putea baza în viitor” și recrutate prin intermediul „ambasadelor de acolo și prin alte contacte”, pentru „a exercita influență asupra evenimentelor din țară”.² Pentru a evita atragerea atenției opiniei publice asupra disidenței românești, „partenerii apropiați vor continua să se informeze reciproc asupra pozițiilor României în problemele de importanță majoră” și vor decide în secret cum este mai bine „să rezolve situațiile”. Liderul sovietic anunța că secretarii Secțiilor internaționale ale Comitetelor Centrale respective se vor întâlni cu partenerii din Secțiile ideologice „pentru a coordona activitatea comună”, așa cum făcuseră deja „spre exemplu, în legătură cu România și China”.³

Brejnev se referea direct la operațiunea INTERKIT – lansată oficial în 1967 sub numele „deliberările interne din China”. INTERKIT coordona resursele de propagandă, ideologice, mass-media și științifice ale tuturor „partenerilor apropiați”, plus Mongolia (și mai târziu Cuba) prin Secțiile Internaționale ale CC, pentru a submina și discredita regimul maoist și a menține izolarea Beijingului.⁴ România reprezenta deja o țintă în cadrul INTERKIT deoarece, după cum formulase liderul bulgar Jivkov, „chinezii se bazau pe România și românii sprijineau politica Chinei”.⁵ „Partenerii apropiați” au decis acum să lanseze o operațiune similară având drept țintă exclusiv România.

Scala copleșitoare a unui asemenea efort a avut implicații devastatoare într-o țară care nu avea, sub nici o formă, o influență strategică asemănătoare Chinei. Spre exemplu, în cadrul INTERKIT, partenerii își coordonau „orice referire făcută” la conducerea țintă, activitățile de spionaj

¹ Christopher Andrew și Vasili Mitrokhin, *The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and The Secret History of the KGB*, New York, Basic Books, 1999, pp. 269, 270.

² Crimeea 1971, pp. 21-24, PHP.

³ Ibidem, pp. 40-43.

⁴ Prima întrunire INTERKIT, Moscova, Uniunea Sovietică, 14 decembrie 1967, p. 1, PHP.

⁵ Crimeea 1971, pp. 21 și 23-24, PHP.

internaționale și „activitățile în scopul diminuării influenței“.¹ „Activitățile de propagandă și cercetare științifică ale partidelor frățești“, începând cu „presa, radioul, televiziunea, agențiile de presă și editurile“ și până la academiile de știință și institutele de cercetare erau coordonate pentru a revigora și focaliza propaganda împotriva țintei.² Activitățile coordonate includeau de la „propagandă orală“, la articole și emisiuni radio-TV, până la simpozioane științifice bine mediatizate și un plan anual coordonat „pentru publicații și lucrări științifice“ pentru fixarea liniei propagandistice, conform adevărului stabilit academic.

Rezultatul tipărit al acestui efort era apoi tradus „în engleză, franceză, spaniolă și arabă“ și diseminat „în țări terțe“ – tot prin efortul coordonat al partenerilor – „presei, agențiilor de informații și altor organe de propagandă străină“.³ O asemenea operațiune a copleșit serviciile de spionaj occidentale și comunitățile academice, insuficient pregătite pentru a face față, în primul rând, unei dezinformări coordonate și neobișnuite cu dezinformarea la o asemenea scală. Logica sintezelor de spionaj și a analizelor, în general vorbind, a metodologiei de cercetare științifică occidentală, a condus la concluzia că o asemenea multitudine de resurse coordonate, ajungându-se chiar la câteva sute, va conduce, inevitabil, la atenuarea vocii singulare a României.

Falsa independență și lipsa de semnificație strategică

Necesitatea de a explica de ce a constituit România o asemenea țintă este ea însăși elocventă pentru eficacitatea dezinformării coordonate de sovietici. Spre finalul Războiului Rece se crease consensul că regimul din România era „un cal troian sovietic“, care își proclama zgomotos aura de independență, în timp ce alții – în special, conducerea din Polonia și Ungaria – erau angajați tăcut în forme mai substanțiale de disidență.⁴

¹ A doua întrunire INTERKIT, Berlinul de Est, Germania de Est, 20-31 ianuarie 1969, p. 3, PHP.

² Ibidem, pp. 4-7. Aceasta includea propaganda prin „OIRT și Interviziune“, deci inclusiv Finlanda.

³ În plus, corespondenții lor externi colaborau sistematic „referitor la schimbul de informații“, fie că erau sau nu ofițeri de informații sub acoperire de jurnaliști.

⁴ Analistul Vlad Socor de la Radio Europa Liberă a lansat această teorie în „The Limits of National Independence in the Soviet Bloc: Romania's Foreign Policy Reconsidered“, *Orbis*, vol. 20, nr. 3 (toamna 1976), pp. 701-732. A fost preluată de „dezertorul“ KGB Anatoliy Golitsyn, *New Lies for Old*, New York, Dodd, Mead & Co, 1984, de David B. Funderburk, *Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985*, Washington DC, Selous Foundation Press, 1987, și de dezertorul Securității, Ion Mihai Pacepa, *Red Horizons*, Washington DC, Regnery Gateway, 1987.

Această presupusă dependență secretă, combinată cu aserțiuni repetate referitoare la lipsa de importanță strategică a țării pentru politica sovietică și conflictul Est-Vest și-au dovedit succesul în relevarea insignifianței României pentru URSS (și pentru Vest) în percepția occidentală din anii 1980.

Descoperirile din arhive, ulterioare Războiului Rece, au scos la iveală o poveste diferită. Opoziția României la preferințele sovietice s-a dovedit a fi fost mult subestimată și, cu excepția Primăverii de la Praga, destul de singulară după 1956, în timp ce disidența altor state membre ale Pactului a fost mult exagerată, dacă nu cumva într-un totul fabricată¹. La consiliile miniștrilor de externe ai Pactului, toți ceilalți membri „au fost constant de acord cu analizele și cu propunerile sovietice“ pe toată perioada Războiului Rece, în timp ce România a fost excepția, în permanentă opoziție, care a afectat „aproape toate subiectele de pe agendă“.² De asemenea, românii au fost singurari, printre conducătorii militari ai Pactului, în contestarea dominației și controlului sovietic, în timp ce Polonia, Ungaria, Germania de Est, Cehoslovacia și Bulgaria au continuat să se alinieze „fără rezerve, în spatele sovieticilor“.³

Opoziția din partea altor state, în afară de România, la politica Kremlinului era aproape absentă. „Partenerii apropiați“ au acționat deseori ca mandatarii ai sovieticilor în atacarea României pentru disidență, în timp ce concureau între ei pentru a stabili „cea mai specială relație“ cu Moscova.⁴ Ca o regulă generală, „disidența“ raportată de alți membri ai Tratatului și aparenta simpatie pentru poziția României erau prestabilite cu Moscova pentru a prezenta guvernele loiale sovieticilor drept parteneri mult mai de încredere pentru Occident și pentru a diminua unicitatea opoziției

¹ Arhivele Pactului relevă diferențe reale între aliații non-sovietici și Moscova. Cu toate acestea, numai conducerea comunistă a României a refuzat să ofere sprijinul atunci când Moscova a insistat.

² Anna Locher, *Shaping the Policies of the Alliance: The Committee of Ministers of Foreign Affairs of the Warsaw Pact, 1976–1990*, Înregistrările Comitetelor Miniștrilor de Externe, mai 2002, p. 18, PHP.

³ Christian Nuenlist, *Cold War Generals: The Warsaw Pact Committee of Defense Ministers, 1969–1990* (2001), p. 8; Jordan Baev, „Sfârșitul Tratatului de la Varșovia, 1985–1991: Reflectat de Arhivele bulgare,“ 2000, p. 6, PHP.

⁴ Vojtěch Mastný, *Learning from the Enemy: NATO as a Model for the Warsaw Pact*, Zürich, Zürcher Beiträge zur Sicherheitspolitik und Konfliktforschung nr. 58, 2004, pp. 23 și 28, PHP; Csaba Békés, „Introduction“, Înregistrările Comitetelor Miniștrilor Adjuncți de Externe din Tratatul de la Varșovia, PHP, septembrie 2005, pp. 2-3; Christian Nuenlist și Anna Locher, „At The Roots Of The European Security System: Thirty Years Since The Helsinki Final Act“, Center For Security Studies, ETH Zürich, noiembrie 2005, p. 4, PHP. Vezi și Csaba Békés, „Hungarian Foreign Policy in the Soviet Alliance System, 1968–1989“, *Foreign Policy Review* (Budapesta), vol. 3, nr. 1 (2004), pp. 87-127.

românești și atracția pe care o reprezenta pentru Vest. Aceasta se realiza de multe ori prin atribuirea inițiativelor României altora – din nou, mai ales, Poloniei și Ungariei –, precum, de exemplu, blocarea aderării Mongoliei la Pactul de la Varșovia în 1963 și opoziția la diversele planuri de intervenție militară ale Moscovei.¹

Lipsa de importanță strategică a continuat să fie citată de istoricii Războiului Rece ca fiind, în același timp, cauză și efect ale presupusei lipse de consecințe pentru Moscova, chiar și după ce strategia „calului troian” a fost demascată drept o mistificare a adevărului.² Este semnificativ faptul că rapoartele asupra insignifianței României ieșeau la iveală în perioadele de vârf ale antagonismului sovieto-român. De exemplu, conceptul „cvartetului” de importanță strategică din aripa nordică a Pactului, cuprinzând RDG, Polonia, Ungaria și Cehoslovacia, a fost dat în circulație pentru prima oară în perioada în care media occidentală a început să scrie despre tentativa de asasinat a KGB-ului asupra lui Dej, în 1963.³ Apoi, conceptul a reapărut în perioada „primului Eșalon strategic” de la jumătatea anului 1965, când armata română a fost brusc exclusă din strategia de război a Pactului de la Varșovia.⁴

Cu siguranță, contribuția militară a României la operațiunile ofensive ale Pactului era lipsită de importanță strategică. După 1965 ea a fost, de fapt, inexistentă. În orice caz, nu se poate spune același lucru despre semnificația țării pentru securitatea sovietică. România fusese considerată una dintre cele două amenințări militare principale (alături de Polonia) de către liderii armatei și ai serviciilor de informații, pe aproape întreaga perioadă interbelică.⁵ Ea rămăsese singura cale terestră dintre URSS și Bulgaria

---

¹ Vezi col. Joachim Schroter, fost atașat militar al Germaniei de Est, în Xiaoyuan Liu și Vojtěch Mastný (ed.), *China and Eastern Europe, 1960s–1980s*, Beijing, 24-26 martie 2004, Zürich, Center for Security Studies and Conflict Research, ETH Zürich, noiembrie 2004, p. 140, PHP. Într-o lucrare anterioară, Mastný a atribuit aceasta Poloniei, aparent necunoscând rolul României, Mastný (2001), p. 15.

² Mastný (2001), p. 44; Lochner (2002), p. 14; Nuenlist (2001), p. 8. În ciuda descoperirilor din arhive, tema calului troian continuă să fie răspândită de cercetători, altfel serioși. Vezi Charles King, „Remembering Romanian Communism”, *Slavic Review*, vol. 66, nr. 4 (iarna 2007), pp. 719-720.

³ *Intelligence Report on attempt on life of Georgiu Dej [sic.] and Soviet-Romanian relations* (1965); Paul Lendvai, *Eagles in Cobwebs: Nationalism and Communism in the Balkans*, Garden City, NY, Doubleday and Company, 1969, pp. 305-306.

⁴ *Intelligence Study: Warsaw Pact Military Strategy: A Compromise in Soviet Strategic Thinking* (Ref Title: Caesar XXVI), 7 iunie 1965 (declasificat la 27 martie 2007), p. 27, CIA; Okvâth (2001), PHP.

⁵ Raymond W. Leonard, *Secret Soldiers of the Revolution: Soviet Military Intelligence, 1918–1933*, Westport CT, Greenwood Press, 1999, pp. 15–16, 46, 74, 168–172, 181; David J. Dallin, *Soviet Espionage*, New Haven, Yale University Press, 1955, pp. 14, 25, 305, 393. Bucureștiul a devenit atunci cel mai semnificativ aliat militar al Berlinului de pe frontul de est.

ultraoială și Balcanii puternic rusofili: o realitate geografică reamintită atunci când România a refuzat trupelor sovietice permisiunea tranzitării țării pentru exerciții militare în Bulgaria, după 1963, și a refuzat forțelor bulgare tranzitul pentru a participa la invazia Cehoslovaciei în 1968. Că Moscova ar fi putut sau ar fi vrut să ignore vreo țară cu care avea 1 330 km de frontieră și încă 193 km de țărm la Marea Neagră – controlată de sovietici – e greu de crezut, mai ales după ce regimurile succesive de la conducerea țării se opuneau principalelor sale intenții pe plan internațional.

De asemenea, Moscova nu putea ignora cele câteva milioane de etnici români din învecinatele Republici Sovietice Socialiste Moldova și Ucraina, din teritoriile foste românești (Basarabia și Bucovina). Abordând problema într-o manieră asemănătoare cu cea urmată în teritoriile poloneze anexate, Stalin a încercat să schimbe compoziția etnică a regiunilor, executând mii de conducători ai comunităților și deportând sute de mii de etnici români în Siberia și Asia Centrală, între anii 1940–1941 și 1950–1951, cu relocări „voluntare“ ulterioare.¹ Acel efort, împreună cu politicile pe termen lung de asimilare forțată, de „rusificare“ și de negare a identității etnice a românilor nu și-au dovedit succesul deplin, determinând Moscova să închidă relațiile româno-moldovenești în 1958.²

La mijlocul anilor 1960, autoritățile sovietice erau intens preocupate de impactul „dăunător“ al României asupra acestei regiuni, cauzat de atracția culturală, modelul independent și influența subversivă activă, prin mass-media sa „antisovietică“ și publicațiile care treceau peste graniță.³ În 1967, conducătorul Partidului Republicii Sovietice Socialiste Moldova a solicitat o campanie de propagandă care să mobilizeze „cei mai calificați

¹ Dennis Deletant estimează că au fost deportate între 100 000 și 500 000 de persoane, în I.C.B. Dear și M.R.D. Foot, editori, *The Oxford Companion to World War II*, Oxford, Oxford University Press, 1995, p. 129.

² Fritz Ermath, „Bodyul Again Attacks Anti-Russian Feeling in Moldavia“, 17 martie 1967, Radio Europa Liberă (RFER), caseta 110, Registrul 2, dosarul 163 și „Socialist Encirclement is Also Dangerous“, 29 iulie 1968, USSR/5, RFER, caseta 50, registrul 7, raportul 142, Arhivele Open Society (OSA). Contactele maghiare și bulgare au devenit „mai frecvente“ și au primit „o mai mare importanță“ decât cele româno-moldovene, ca și cele dintre Moldova – Mongolia și Moldova – țări în curs de dezvoltare, Ermath (1967), p. 5. Din 1968, relațiile Moscovei cu Finlanda capitalistă, Iran, Afghanistan și chiar cu membrul NATO, Turcia, erau „cu siguranță mai bune“ decât cele cu România (1968, p. 1).

³ Mark Kramer, „Moldova, Romania, and the Soviet Invasion of Czechoslovakia“, *Cold War International History Project (CWIHP) Bulletin*, nr. 12/13 (toamnă/iarnă 2001) p. 326 și „New Evidence from the Ukrainian Archives“, *CWIHP Bulletin*, nr. 14/15 (iarnă 2003/primăvară 2004), pp. 295-301; Raport al primului-secretar al Partidului Comunist Moldovenesc despre acțiunile întreprinse pentru a preveni circulația presei românești în Moldova, 10/04/1968, Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova, fond 51, inventar 29, dosar 49, foaie 41-42, CWIHP.

intelectuali“ și „oficialitățile din conducerea partidului și organele economice“ pentru a publica în „ziare, emisiuni de radio și televiziune, cărți, broșuri și alte publicații“ astfel încât „copiii noștri și generațiile viitoare“ să „știe că părinții lor nu și-au închipuit viața în afara granițelor URSS“ și au aspirat dintotdeauna „la unirea cu Rusia și la o reunificare cu statul rus“. ¹ În 1968, șeful forțelor KGB din regiunea frontierei de vest a URSS plasa politica României vizavi de această zonă în aceeași categorie cu „activitățile subversive sporite ale serviciilor SUA, RFG și Anglia contra URSS“. ² Arhivele KGB au relevat că intențiile Bucureștiului și activitățile privitoare la regiune erau încadrate la categoria primă prioritate“. ³

Acest război clandestin a continuat neabătut până la colapsul comunismului. Rapoartele KDS-ului bulgar, de exemplu, excludeau în mod evident România din descrierea colaborărilor „cu organele de securitate din statele frățești“. ⁴ Această absență era cu atât mai notabilă cu cât, pe lângă KGB, serviciile de informații din Ungaria, Polonia, Cehoslovacia și RDG, KDS mai colabora cu „serviciile“ frățești din Vietnam, Mongolia, Libia, Benin și Angola.

Instrucțiunile KGB către agenții din România, interceptate de DSS în 1982, au relevat că „România era *lucrată* ca un stat inamic, o abordare care nu numai că a fost perpetuată, ci chiar accentuată după venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov“. ⁵ Ultimul director al puternicei Unități 0110 (unitatea anti-KGB) a Securității a declarat în fața unei comisii de anchetă a Senatului că, atunci când a preluat comanda unității, în 1983, și până la

¹ Moldavia, 16 februarie 1967; Fritz Ermath, „Bodyul Again Attacks Anti-Russian Feeling in Moldavia“, 17 martie 1967, RFER, caseta 110, registrul 2, raportul 163, OSA.

² Kramer (2003/2004), pp. 298 și 349, nota de subsol 172; Memorandum nr. 2039-A (Strict Secret) de la Iu. V. Andropov, șef al KGB, către Secretariatul CC al URSS, 30 august 1968, în *Rossiiskii Gosudarstvennii Arkhiv Noveishei Istorii* (RGANI), F. 5, Op. 60, D. 339, Ll 58-6; *On the Position of Romania in connection with the events in Czechoslovakia*, Raport Nr. MB-4809/65 (Strict Secret), de la V. Makashev, secretar general al Ministerului de Externe sovietic, 16 octombrie 1968, în RGANI, F. 5, Op. 60, D. 339, Ll. 188-194; și *On Romanian attitudes towards the developments in Czechoslovakia (Political Writing)*, Telegrama Nr. 1000 (Strict Secret), A.V. Basov, ambasadorul sovietic în România, către ministrul de externe Andrei Gromîko și secretariatul CC al URSS, 23 septembrie 1968, în RGANI, f. 5, op. 60, d. 339, Ll. 130-154.

³ Andrew și Mitrokhin (1999), p. 270.

⁴ *Information re: KDS collaboration with the „fraternal“ security services in 1978*, 15 mai 1979, Arhivele Ministerului de Interne bulgar (MIA), Sofia, fond 1, registrul 10a, dosarul 344. Toate documentele bulgare citate sunt disponibile la CWIHP.

⁵ Serviciul Român de Informații (SRI), *Punct de vedere preliminar al Serviciului Român de Informații privind evenimentele din decembrie 1989*, București, Arhiva Senatului României, 1990, p. 27. Vezi și Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România: „Revoluția din decembrie 1989“ – o tragedie românească*, vol. 4, partea I, București, RAO, 2004, p. 99.